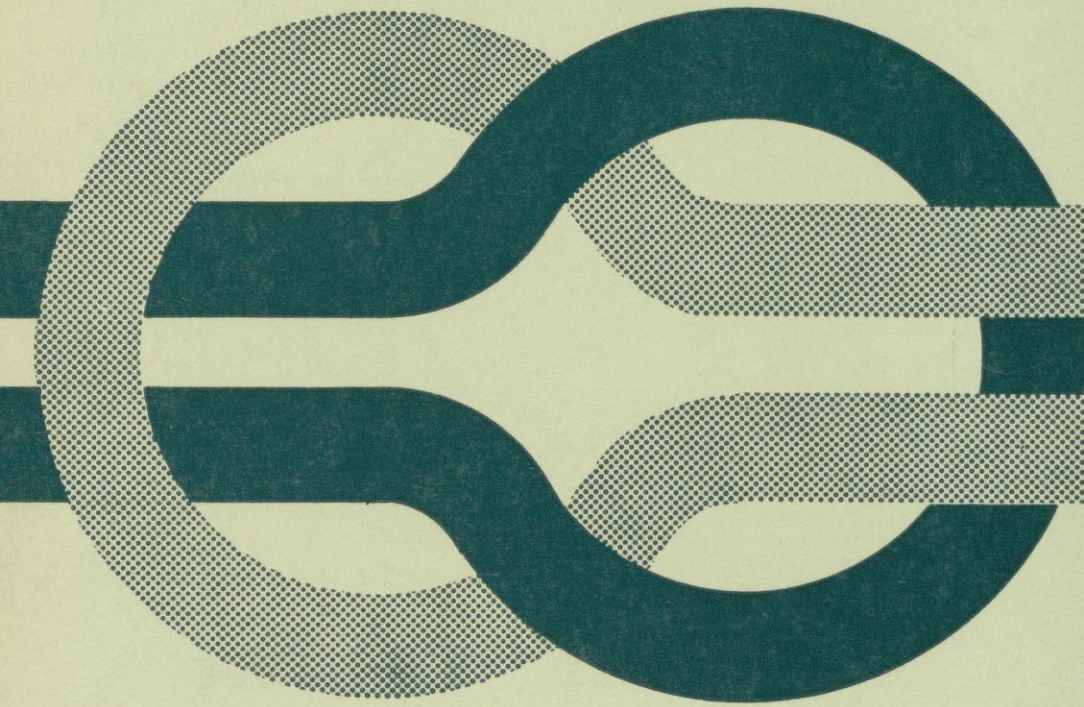
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO
24. årg. - 1978 - Nr. 2

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Åse Staude

Redaksjonskomité: E. Arnesen, O. Ulleberg, K. Werner, J. Blindheim og E. Jakobsen

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren — **Lars A. Koppen, Bølerskogen 48, Oslo 6.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 5 09 47 35, bankgirokonto nr. 6222.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer ut med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 20,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Åse Staude, Homans vei 18, 1319 Blommenholm.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Folkehjelp
Norsk Hjelpeleierforbund
Norsk Lærerlag
Norsk Sykepleierforbund
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Arb.utvalget for rektorer innen HVPU
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede
Redd Barna

I DETTE NUMMER:

Funksjonshemmede barn i førskolealder

Hubert Humphrey og den mongoloide

Opplæringssituasjonen for psykisk utviklingshemmede ved Fossnes sentralhjem

Klientenes trivselsmidler på særregnskap?

Grimebakken 30 år

«Eneste løsning er nedbygging av store institusjoner»

Bestyrerens oppgave å sørge for opplysningsstoff

Årsmøte i Kristiansand S.

Nye bøker

Større kontroll med studentenes medvirkning i behandlingsopplegg

Delrapporter fra NIS-prosjektet til høsten

Landet Rundt

FUNKSJONSHEMMEDE BARN I FØRSKOLEALDER

Stort gap mellom ideelle krav og realiteter når det gjelder hjelpetiltak i daginstitusjoner med integrerte funksj.hem.

— I de aller fleste kommuner er helsestasjonen det sentrale ledd i helsevesenets kontakt med førskolebarn, sier Anne Sagbakken Engh, som har engasjert seg i problematikken med funksjonshemmede barn i førskolealder i sin hovedoppgave på Pedagogisk Institutt.

— Fordi helsestasjoner mange steder vil være den instans som kommer i direkte kontakt med flesteparten av førskolebarna i distriktet, vil også virksomhet her stå sentralt ved forebygging av funksjonshemninger og den første hjelp til trengende.

Det er grunn til å anta at en oppsøkende virksomhet vil ha meget stor betydning som hjelpetilbud for barn med funksjonshemninger. Foreldre kvier seg ofte for selv å søke hjelp med sin tvil om barnets utvikling på et offentlig kontor, enten dette er kommunens helsestasjon eller sosialkontor. Mange er redd for «hva andre vil si». Ved hjemmebesøk derimot er det lettere å få mot til å fortelle om problemene og behov for hjelp. Det er dessuten lettere for hjemmebesøkeren å danne seg et riktig bilde av forholdene på denne måten.

Lekotektjenesten

Mange foreldre opplever lekoteket som en støtte i omsorgen for sitt funksjonshemmede barn. I enkelte grisgrendte strøk tar lekotekleder selv kontakt med hjemmene.

— Men det er grunn til å nevne at lekotekvirksomheten er ikke tilstrekkelig kjent, slår Sagbakken Engh fast. Såvel foreldre som faggrupper, som arbeider med funksjonshemmede, viser stor mangel på kunnskap. Ved integrering av funksjonshemmede barn i daginstitusjoner bør lekotekleder på stedet kunne være konsulent for daginstitusjonene, og hun mener at en videre utbygging av lekotektjenesten synes å bety en vesentlig forbedring av tilbudet til funksjonshemmede barn i førskolealder.

Integrering i vanlige daginstitusjoner

Det blir først og fremst ordinære daginstitusjoner som skal gi pedagogisk tilbud til funksjonshemmede førskolebarn. Ca. 2250 av dem er psykisk utviklingshemmet — og 180 er nå plassert i daginstitusjoner. Penger som kommunene skulle ha brukt til spesialinstitusjoner må altså heller brukes til økt utbygging av vanlige daginstitusjoner, slik at et rimelig antall funksjonshemmede (10 pst.) blir inkludert.

Mange førskolelærere viser imidlertid negativ holdning til integrering i førskolen, og Sagbakken Engh mener dette er fullt forståelig ut fra den utdannelse de har fått. I dag gir førskoleutdannelsen praktisk talt ingen informasjon eller kunnskap om funksjonshemmede barn — eller veiledning i familiearbeid. Skal integrering bli det normale, må utdannelsen revurderes.

Hvilke hjelpetiltak ønsker førskolelærerne?

Når et funksjonshemmet barn blir integrert i vanlig daginstitusjon betyr dette vanligvis merbelastning på personalet, avhengig av funksjonshemningens omfang. Barnet har krav på den spesialopplæring som er nødvendig, og integrering krever derfor ofte økt faglig bistand.

I lov om barnehager har man tydeligvis erkjent behovet for ekstra hjelpetiltak ved integrering av en del av de funksjonshemmede barna:

«Opptak av funksjonshemmede barn kan ofte føre til høyere driftskostnader for barnehagene. Departementet vil derfor innføre ekstra statstilskudd hvor man har ett eller flere funksjonshemmede førskolebarn i vanlige barnehager.»

Spørsmålet melder seg derfor hvilke hjelpetiltak kommunen må tilby daginstitusjonene for å legge forholdene tilrette.

En undersøkelse blant personalet i norske daginstitusjoner (Nafstad —74) viser at så å si alle ønsket

Først og fremst ordinære daginstitusjoner skal gi pedagogisk tilbud til funksjonshemmede førskolebarn.

støtte fra psykolog, mer og mindre hyppig.

Logopedhjelp var ønske nr. 2. Rapporten finner dette rimelig, da det dengang fantes 620 barn med registrerte talehemninger i daginstitusjonene — og er overlegent den største gruppen.

En del hadde behov for besøk av sosionom. Det var derimot oppsiktsvekkende liten interesse for spesialpedagog, men Anne Sagbakken Engh antar at yrkesgruppen spesialutdannete førskolelærere foreløpig er svært liten, og man er usikker på hva de står for. Dette i motsetning til psykolog, som er en vel innarbeidet yrkesrolle.

Mange følte behov for legehjelp og fysioterapi.

Ekstra personalhjelp var det hjelpetiltak som hyppigst ble ønsket, idet hele 27,3 pst. av førskolelærerne ønsket slik hjelp 1—2 ganger i uken, 18 pst. ønsket 1—2 ganger pr. måned og 19,9 pst. ønsket 1—2 ganger i året.

— Sammenligner man ønsker og reelle tilbud ser en fort at behovet langt fra blir dekket, sier Anne S. Engh. — For det første har man for liten tilgang på faglig ekspertise, dernest har institusjonene liten mulighet for å skaffe ekstra personalhjelp i perioder hvor funksjonshemmede barn trenger ekstra stimulering og oppmerksomhet. På grunnlag av undersøkelsen synes behov for faghjelp ikke å kreve så store investeringer. Det største problemet blir å finne en hensiktsmessig måte å organisere hjelpeapparatet på.

HUBERT HUMPHREY

og den mongoloide

Av Kristian Hjorth Oppegaard

Amerikanerne tok i januar avskjed med en av sine mest avholdte og fargerike statsmenn, tidligere visepresident Hubert Humphrey.

I en nekrolog i tidsskriftet «Time» finner vi bl.a. referert nedenstående uttalelse om ham:

— Jeg har lært at religion er noe du lever med hver dag — og ikke bare om søndagene, sa Humphrey en gang — Hvis noe har brakt meg nærmere Gud, må det være vårt første barnebarns fødsel. Det var en pike, og hun var mongoloid. Hun er nå 17 år.

«Hvorfor oss?» tenkte han. — Vi forstod ikke hvorfor. Men erfaringene ga oss en helt ny følelse av verdier for vår familie. Denne lille piken lærte oss mer kjærlighet enn all den søndagsskolelærdom jeg hadde fått. Jeg begynte virkelig å forstå hva det betyr å elske — og bli elsket.

— Som skolepsykolog eller rådgiver overfor Fossnes skole, ved sentralinstitusjonen i område 5, har jeg i noen år kunnet følge med i utviklingen av skolens opplæringstilbud. Gjennom arbeidet ble jeg kjent med de problemer lærerne ofte stod overfor, deres usikkerhet i forhold til undervisningens målsetting og i forhold til konkrete situasjoner i daglig virke, forteller cand. psychol. **Aase Frostad Fasting** til «Rapport». — Med Åndssvakesakens forskningsfonds stipend ble det mulig å beskrive opplæringssituasjonen for skoleåret 1976—77 — gjennom fordypelse, observasjon og intervjuer — sett fra elevenes side, og hvordan institusjonens øvrige personale vurderte skolens arbeid. Beskrivelsen er blitt springende og mangelfull, men det er å håpe at den likevel gir glimt av skole/livssituasjonene til elever, lærere og personale.

Opplæringssituasjonen for psyk. utviklingshemmede ved Fossnes sentralhjem

— Det ser ut som de har rett, de som mener at den sentrale deling av ansvaret for psykisk utviklingshemmede ved Sosialdepartementet og Sykehusloven på den ene side — og Kirke- og undervisningsdepartementet og den nye grunnskoleloven på den andre — duker for en rekke problemer. Slike tanker bør ikke få bli soveputer — slik at de ikke ser mulighetene for å arbeide på tvers av et slikt skille, sier Aase Frostad Fasting.

— Når skoleverket har påtatt seg et omfattende ansvar for en gruppe elever med meget omfattende behov, kan det virke som om man dessverre ikke har hatt tid til å forberede seg på ansvarets omfang.

— Når den pedagogiske virksomhet skal omfatte alle elevens funksjonsområder, blir skillet mellom lærerpersonalets og institusjonspersonalets oppgaver uklart. De har forskjellig arbeidstid, lønn og ferie — og dette er problemer som opptar dem. Skolen er blitt en ny, stor institusjon innen sentralinstitusjonen. Med tanke på målsettingen for elevenes/klientenes opplæring og livssituasjon, bør disse to institusjoner i de fleste henseender bli ett — for å skape en helhet i oppleggene. Men da må samarbeidet og samarbeidsformene endres — og den faglige ledelse må styrkes betraktelig.

Til tross for innvendinger, skjer ting som går i riktig retning. Man kan bare ikke vente tålmodig, men ha en aktiv holdning til problemene og behovene. For omsorgen er underveis.

Elevenes situasjon

Da den svenske psykolog Inga Sommarström stilte spørsmål til en utviklingshemmet gutt om hva han gjerne ville bli (vara), svarte han: «Jag skulle så gjerne vara en riktig människa».

— Det er vel egentlig for pretensiøst å si at jeg kan formidle elevenes synspunkter på sin situasjon, sier Aase Frostad Fasting. — Jeg måtte ha kjent dem bedre, hatt bedre tid — de måtte ha følt seg tryggere.

Ett av symptomene på psykisk utviklingshemning er ofte mangelfull språkutvikling eller utydelig språk, i tillegg vil institusjonstilværelsen begrense mulighetene for språklig stimulering og utfoldelse. De er dessuten ikke vant til å bli spurt, blir usikre og forundret, men signaliserer likevel en følelse av betydningsfullhet.

NOEN DATA OM FOSSNES SENTRALHJEM OG FOSSNES SKOLE

Fullt utbygget skal sentralinstitusjonen romme 180 klienter. Da undersøkelsen ble gjort, hadde den 163, fordelt på 12 avdelinger.

130 personer var ansatt, 93 av dem i pleiefunksjonen (med gjennomsnittlig 5,9 års erfaring med psykisk utviklingshemmede), 4 hadde utdannelse som vernepleiere, det fantes 2 sykepleiere og 1 barnepleier. I løpet av året ble tilsatt barnepsykiater som ass. overlege. Undervisningsleder og logoped arbeider ved institusjonen, og fysioterapeut er knyttet til Fossnes på engasjementsbasis, men ingen psykolog eller sosionom. (Stillinger for psykolog og sosionom i sentralteamet med tilknytning til Fossnes, er opprettet og besatt fra 1978.)

I stensilert «Notat om Helsevernet for psykisk utviklingshemmede», undertegnet av Karl Evang og C. Lohne Knudsen i 1970, heter det: «en sentralinstitusjons berettigelse ligger i et høyt faglig nivå og i et rikt differensiert opplegg». Med hensyn til kvalifisert personale er det dårlig samsvar mellom idealer og realiteter, konstaterer Frostad Fasting. — Fossnes har år etter år ført opp nye stillinger på budsjettet — og har hvert år fått dem strøket.

Først i 1961 ble lærer tilsatt ved Fossnes. Inntil skolestyreren kom 10 år senere ble den pedagogiske virksomhet ivaretatt av 1—2. I 1976 fantes 22 lærere, takket være intense forhandlinger med skolemyndighetene. Disse resulterte også i ny skolebygning.

Skolen har status som barneskole. Ressursmessig og funksjonsmessig hadde det vært riktig å utvide feltet nedover og oppover med førskoleinnhold, videregående opplæring og voksenopplæring.

Virksomheten i skolen er inndelt i forskole, barnetrinn I og II, ungdomstrinn I og II og spesialgrupper.

Og spørsmålene til 15 elever, 10 i ungdomstrinnet og 5 yngre, gjaldt hva de liker/ikke liker å gjøre, hva de gjør på skolen og hvorfor de går der, om de liker å se i bøker/blader, hva de ville gjøre hvis de selv fikk bestemme dagen.

Tre elever på ungdomsskoletrinnet sier velformulert og klart at de er lei av å gå på skolen, de er for voksne og vil heller jobbe. Én ønsker seg jobb i gartneri, en i husarbeid og tredjemann våger forsiktig et inderlig ønske om jobb utenfor institusjonen.

— Samtidig representerer jo skolen en positiv verdi, understreker Frostad Fasting i en kommentar. — De har et sted å gå om morgenen. Mennesker er der for å snakke med dem, fortelle viktige ting om forskjellige forhold i livet, praktiske og nyttige. Elevene ønsker bare at dette skulle eksistere som en «voksen» situasjon, yrkespreget, der de selv også kunne være til nytte.

De øvrige spurte liker alt på skolen. De skal lære der. Det er vanskelig, særlig lesning. Alle liker best praktiske fag, heimkunnskap med koking og spising er særdeles populært, formingsfagene likeså.

— Slike svar får man også i vanlig grunnskole, sier psykologen. — Aktivitetene er knyttet til en almen, konkret virkelighet, som gir åpenbare resultater i form av egne produkter — med styrking av selvfølelsen. Derfor mener mange at det er feilaktig av samfunnet/skolen å klassifisere disse fagene som «bare praktiske», altså tydelig å verdsette teoretiske fag høyere. I meningsfylte, praktiske aktiviteter ligger mulighet for like meningsfylt formidling av språklige, matematiske og orienteringsfagpregete kunnskaper. Dette har særlig stor betydning for psykisk utviklingshemmede, understreker Frostad Fasting.

Elevene kom i forlegenhet ved spørsmålet om hva de ville gjøre, hvis de selv fikk bestemme, stilte seg uforstående: «det kan vi jo ikke, så det er ingenting å tenke på». De som svarte, ville gjøre det de faktisk gjør.

— Gjennom kroppsspråk, mimikk og en rekke psykiske symptomer forteller de litt om at de kjenner savn, ensomhet og sårhet, mener Frostad Fasting. — Noen sammenligner i blant sin egen tilværelse med pleiepersonalets f.eks., lærerens eller familiens. Et par spurte hvorfor de måtte være her, stilte seg spørrende til sitt handicap. De ville heller leve som andre — utenfor institusjonen.

Men oftest svarer de — litt fraværende — at de har det bra som de har det.

Lærerens situasjon

Samtlige lærere (med gjennomsnittlig 4,2 års erfaring med psykisk utviklingshemmede) deltok i undersøkelsen. Deres oppgave ble å registrere sine arbeidsoppgaver i en «gjennomsnittsuke», og tallene, som gjengis nedenfor, er anslagsvise gjennomsnittsall. (Se tabellen på neste side.)

Enkelte av lærerne hadde bare erfaring fra vanlig skole tidligere, beskrev elevenes individualitet her som spennende, men innså sam-

Tur ute (til byen, i naturen)	2	timer pr.uke
Samtale om dagligdagse ting	1,5	» » »
Lek	2,5	» » »
Musikk/kroppsaktivitet	4	» » »
Sanse/begrepstrening	3	» » »
Matstell/kjøkken/spising	1,5	» » »
Formingsaktiviteter	7	» » »
Lese/skrive/tall/skolepregete akt.	6	» » »
Lærerens egen forberedelse til underv.	6,3	» » »
Møter	4,3	» » »

tidig alle problemene i undervisningssituasjonen. Aktivitetene er varierte, men skolen har allikevel et preg av «tradisjonell skole» — med vekt på teorifag. Dette skyldes sannsynligvis **timeplanen,** mener Frostad Fasting, — med fag ført opp som i vanlig skole. Lærerne føler seg bundet av den, fordi de gjennom yrkesutdanning har **identitet som lærer,** med alt den rollen inneholder. Ved å bryte med tradisjonell undervisning, f.eks. fri samtale, tema-undervisning over tid, turer, lek og spill, får enkelte følelse av ubehag eller dårlig samvittighet overfor «læreridentiteten». De gir ellers uttrykk for følelse av utilstrekkelighet og ensomhet og mangler klare linjer om hva som er jobben.

Førskolenivå

Gruppene er sammensatt etter utviklingsnivå og etter behov for visse typer aktiviteter, som i hovedsak er knyttet til førskolen — med førskolelærer og støttelærer. Flesteparten av barna er 7—14 år.

Her er rike muligheter for varierte tilbud, med eget rom til sand/vann-lek, løping, klatring, hopping, kose på myk madrass, kaste ball, bygge med klosser, pianospill, billedbøker, dekke bord, lage vafler o.l., vaske opp.

Bare få kan benytte disse tilbudene, og flesteparten trenger kontinuerlig hjelp på grunn av tilleggshandicap, fysiske, språklige, psykiske. Noen har ikke språk i det hele tatt — og blir sittende der du setter dem, umiddelbart lite tilgjengelig for kontakt eller kommunikasjon, raslende med en plastikkbit eller vrimling med egne fingre —.

Barn med fysiske handicap er særlig utsatt for å utvikle psykotiske trekk på grunn av ensomhet, passivitet og mangel på stimulering — totalt avhengig av voksnes initiativ og aktivitet. Voksne må fange barnets oppmerksomhet ved sansetrening, berøring, musikk, kontakttilnærming for å komme noen vei med videre stimuleringstiltak. I en gruppe på 6-7 barn er det vanskelig for to lærere å gi alle nok hjelp til å benytte aktivitetstilbudene.

— Når lærere skal drive bevegelsesterapi i tillegg til kontakttrening, sansetrening, språktrening, sosialtrening og mer tradisjonell undervisning på førskolenivå — og

når hvert av barna trenger slik allsidig hjelp for at man skal kunne kalle det «tilbud som barnet har behov og krav på», aner man hvorfor det snakkes om personalmangel innen omsorg for psykisk utviklingshemmede, både på skole- og institusjonssiden, sier Aase Frostad Fasting. — Det er ganske enkelt nødvendig med et tallrikt personale hvis opplæringssituasjonen skal bli meningsfylt og svarende til intensjonene i loven, den generelle målsetting for opplæringen.

Barnetrinnet

Her finnes tre grupper, hver med 17, 8 og 5 elever. Den minste gruppen fungerer sosialt og kontaktmessig som gruppe, men selv her er utvikling og adferd så forskjellig at læreren må vise stor smidighet. Gjennomsnittsalderen er 19 år, de er rastløse og aktive, kan være voldsomme mot hverandre og mot læreren.

Den store gruppen splittes opp av to eller tre lærere og tilbringer 15 timer i uken på skole. De fleste har dårlig språk, endel er språkløse, meget få er selvhjulpne med klær.

— Dette kan være et utmerket utgangspunkt for opplæring og trening, innskyter psykologen. — Læreren sier: «her er ditt tøy, lua di er rød, hvor er lua di? Pek på den, ja, ta den på». Dette er imidlertid meget tidkrevende og trenger én voksen pr. elev, hvis det skal være tilfredsstillende. Men hverken lærere eller avdelingspersonale — med en eller to voksne pr. 10—20 barn — kan drive meningsfylt opplæring.

Ungdomstrinnet

Her er gjennomsnittsalderen 21—33 år, og de fleste av de syv gruppene (7—17 elever i hver) fungerer godt, kommuniserer med hverandre og er sammensveisede, takket være veltilpassede elever og gruppenes størrelse. Flere kan lese og skrive svarende til 1. og 2. klassetrinn, de lærer klokken, har begrep om pengenes verdi, slår opp i telefonkatalogen og besøker arbeidsplasser i kommunen. Mange burde ha fått et mer yrkesrettet tilbud, alder og utvikling tatt i betraktning.

Arbeidsstuene

Arbeidsstuene og verkstedene var de tilbud elevene hadde før skolen utviklet seg. Skolens engasjement om formiddagen tilbyr nå tekstilforming, sløyd og metallforming. Etter skoletid er imidlertid arbeidsstuene og verkstedene så fullsatte at arbeidslederen har store vansker med å lede virksomheten.

Hva savner personalet kunnskap om?

Det er et enormt behov for utdanning, undervisning og veiledning, diskusjon og samtale innen personalgruppene. Svar fra såvel skole- som institusjonssiden viser at de føler seg usikre, er maktesløse og ofte ensomme i jobben.

«Vi er ikke bortskjemte med hensyn til å bli spurt om våre meninger, derfor virker vi kanskje litt forfjamset», var ofte å høre under intervjuene med personalet, som tilføyde at de satte pris på det. — Hvis de føler det slik, har de fak-

KLIENTENES TRIVSELSMIDLER PÅ SÆRREGNSKAP

— Visst er trivselsmidlene klientenes egen eiendom, slår direktør ved Klæbu Pleiehjem, Rubert A. Kleiven fast i en omfattende redegjørelse til «Rapport».

— La det være helt klart: en har i fylkeskommunen i k k e satt likhetstegn mellom begrepene «hjemmet eiendom» og «institusjonens eiendom». En kan ikke se at det på fylkesnivå er begått feilvurderinger.

Orienteringen er et svar på Alfred Græsli's artikkel i «Rapport» nr. 6, 1977, hvor han føler at klientenes eierforhold blir kamuflert under den nåværende ordning med trivselsmidlene regnskapsført i driftsregnskapet.

Det er et fortolkningsspørsmål, mener Kleiven, når fylkesrevisor forstår Sosialdepartementets rundskriv dithen at også trivselsfondets regnskap skal posteres i driftsregnskapet.

— Det er således ikke sentraltisk noe tilfelles med klientene, mener psykologen.

Halvparten av personalet — både på skole- og institusjonssiden — savner kunnskap om **hele problematikken** omkring psykisk utviklingshemning, spesielt kunnskap om muligheter for opplæring og utvikling, om aktiviserings- og treningstilbud. De savner kunnskap om sykdomslære, hjerneskader, muskelsvinn, om medisiner, psykologi, miljøterapi og adferdsterapi.

---

institusjonens administrasjon som kommer med pålegget, understreker han.

Styret fant heller ingen grunn til å foreslå endringer i beskrevne rutiner da Departementet i sin uttalelse bl.a. sier:

> «Departementet kan for sin del ikke se det som noen nødvendighet av regnskapsmessige eller revisjonsmessige hensyn at regnskapet for trivselsordningen føres i institusjonens regnskap. Man går ut fra at det rent teknisk ikke vil være noe problem å holde regnskapet for disse midler atskilt fra institusjonsregnskapet. Videre antar man at et særregnskap for trivselsfondet også sterkere vil markere eiendomsretten til fondets midler og de verdier som er anskaffet for fondsmidlene, samtidig som man vel i et slikt særregnskap lettere vil kunne skaffe seg nødvendige oversikter til enhver tid.»

Sålenge det altså ikke foreligger departementale forskrifter for regnskapsførsel av trivselsmidler, er fylkesrevisor fortsatt av den mening at fondets inntekter og utgifter bør gå inn i institusjonens ordinære regnskapsrutiner, med egen registrering av anskaffede deler. Han er imidlertid villig til å drøfte alternative måter å regnskapsføre midlene på, og styret ved Klæbu Pleiehjem aksepterer derfor særregnskap for Margrethehaugen og Solgløtt, som Græsli representerer.

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

SCHØNNING BETONG A/S
Ferdigbetong
Tlf. 44 102 - 44 108 -Årødalen - Molde

SIMON PETERSEN A/S
Alt i skotøy
O. Tryggv.gt. 42 - Tlf. 22 439
Trondheim

TROMI FABRIKKER
Trondheim — Telefon 39 920

OLA ONSØYEN A/S
Spesialfabrikk for trapper
Melhus - Telefon (075) 70 350

ASKELADDEN A/S
Møbler - Ryer - Gardiner - Gaveartikler
Fjordgt. 66 - Trondheim Telefon 22 660

BO-HJØRNET A/S
Tlf. 28 655 - Trondheim

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde — Telefon 53 042

A/S SELSBAKK FABRIKKER
Boks 2027
Trondheim — Telefon 35 020

INDBO A/S
Alt i møbler
Fjordgt. 78 - Trondheim - Telefon 25 980

TORSTEIN OFTEDAL
Transport og Kranservice
Tlf. 54 310 - 54 164
4054 Tjelta — Stavanger

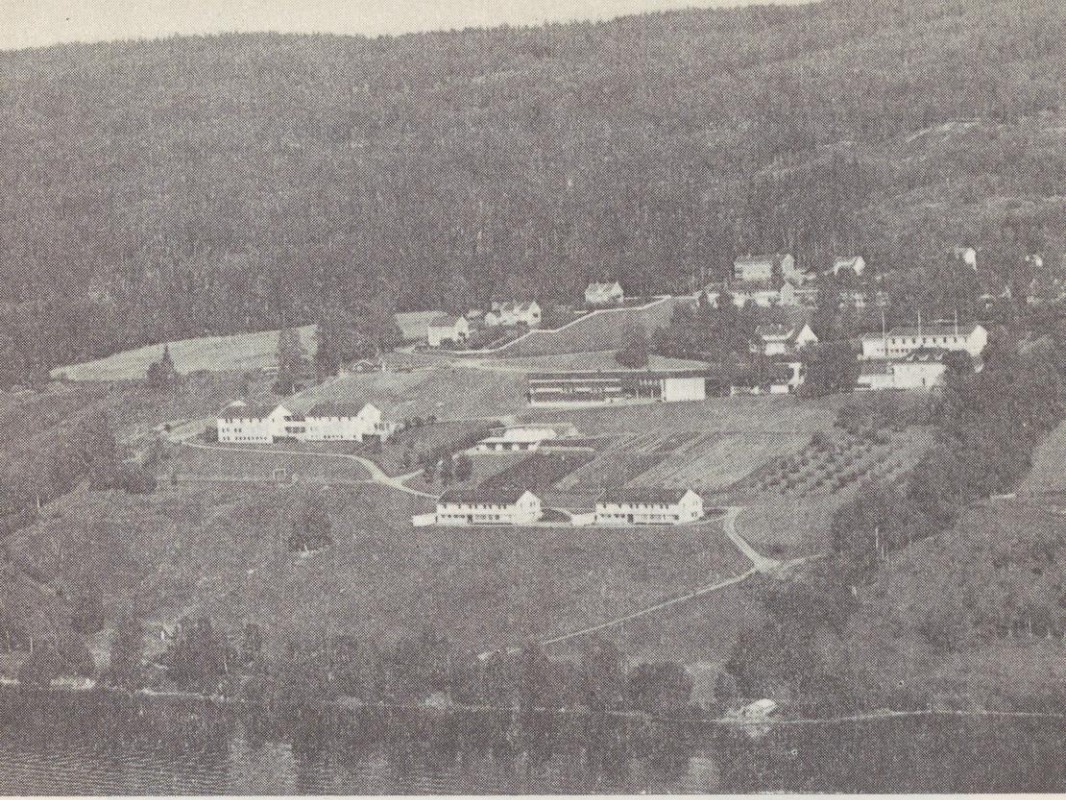
A/S EPA LAVPRISMARKED
O. Trygvasonsgt. 28 — Trondheim
Sentralbord 27 070

VESTLANDSKE SPENNBETONG A/S
6063 HJØRUNGAVÅG - Tlf. 071/82 000-497

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detalj
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

DALGÅRD KAROSSERI A/S
Telefon 59 220 - Ugla - Trondheim

BYÅSEN BAKERI
Odd Husbys veg 24 — 7000 Trondheim

GRIMEBAKKEN 30 ÅR

Det er blitt sagt om Grimebakken sentralhjem i S. Land at ingen kan forlate stedet uten å føle seg beriket av ånden som hersker der. Det er store ord og må bl. a. skyldes en lykkelig kombinasjon av et fulltallig, klientsentrert og stabilt personale, ensartet klientell og hensiktsmessige og vakre bygninger.

— Arbeidsinnsatsen her føles som en vitamininnsprøytning til å yde mer, sier en fornøyd administrasjonssjef, Asbjørn Lundgård i samtale med «Rapport». — Institusjonen blir lett å lede.

Grimebakken som eies av Oslo Røde Kors Barnehjelp, har 122 klienter og venter å få plass til 130 i løpet av året. Alle er over 16 år og gjennomsnittsalderen er 35. Foruten to blinde og én sterkt hjelpetrengende, er alle selvhjulpne.

Den vel 500 mål store eiendommen, med storslått utsikt over Randsfjorden, med skog og gårdsbruk, har tilsammen 51 bygninger, herav 30 på på vanlig boligstørrelse. Her finner du «Karistua», «Siristua», «Sør- og Nordstua», «Lia», «Grims-

Halden — Skjeberg — Trondheim — Haugesund
Mysen — Moss — Stavanger

BRØDR. HASSELQVIST
Pølsefabrikk
Vikse - Haugesund - Tlf. 38 299 - 22 160

BYGGEVARER A/S
Stenerød - HALDEN - Telefon 84 880
STAR
kjøkken- og garderobeutstyr

OTTO E. ANONSEN
Blikkenslagermester
Bakbanken, Halden — Telefon 83 439
Byens største utvalg i
Plastmo Takrenner og utstyr

H-Pannen
HAFRSFJORD INDUSTRI A/S
Telefoner 90 003 - 90 049 — Stavanger

LERSETHs GARTNERI
Sverredalsvei 21 — Trondheim
Telefon 59 488

ARNE's CENTER
Inneh.: Kjell Arne Bærby
Brødløs — Telefon Halden 81 595
Moderne Mantcenter — Lave priser
Alltid ferske varer:
Kjøtt - Påleggsvarer - Oster

L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Køhlersv. 3 - Stavanger - Tlf. 89 473

EIDSBERG SPAREBANK
Opprettet 1848
Heggin, 1850 Mysen — Tlf. 89 12 16

AASE's GARN & BRODERI
Storgt. 10 B - Halden - Tlf. 81 916
Godt utvalg i Broderier

H. ANDERSEN
Bøker - Papir - Hobby
Storgt. 16 - HALDEN - Tlf. 82 424

HAUGESUND BOK OG OFFSET A/S
Telefon 26 152 — Haugesund

Moderne dagligvareforretning
KLOSTERGATENS KOLONIAL
Willy Sand
Klostergt. 17 - MOSS - Telefon 51 169
Alt i dagligvarer — God parkering!

Besøk
FESTIVITETEN RESTAURANT
HAUGESUND
Telefoner: 22 114 - 22 565

BUØY OG HUNDVÅG LAKKERING
Alt i Lakkering
Engøy 18 A - Stavanger - Telefon 48 042

H. DRAGSNES A/S
Skipshandel
Fjordgt. 30 — Trondheim — Tlf. 29 263

Når det gjelder Møbler - ta turen til oss
BYÅSEN MØBEL & UTSTYR A/S
Smistadkrysset — 7034 UGLA
Tlf. (075) 59 735

gården», Nystua» — små enheter med 15—20 beboere i hver. I båthuset ligger båt og seks kanoer, oppi skogen hytta «Bamsebo».

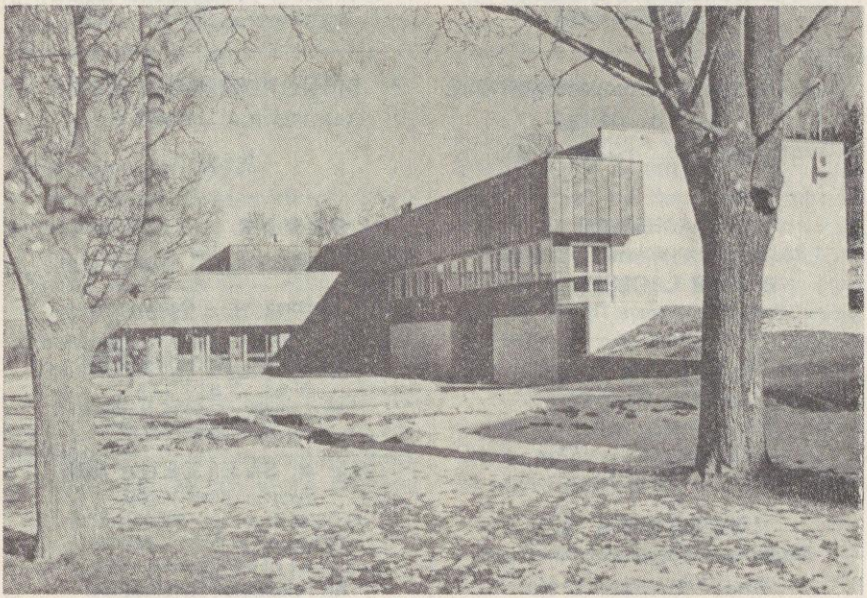
Rundt det vakre hovedhuset, den opprinnelige Grime gård, finnes aktivitetsbygg med skole — klasserom og skolelandskap — bank, postkontor, frisør, gymnastikksal med garderober, badstu, dusj og svømmehall. Her er lyse og vennlige arbeidsstuer, vevsal og rom for «småsløyd», fritidsrom for virksomhet om kveldene med servering også til bygdas befolkning, i underetasje diskotek og «bar».

Vernet industri

— Det er et prinsipp her på Grimebakken at klientene ikke skal arbeide i samme hus hvor de bor. Vi legger opp til en hverdag mest mulig lik den «utenfor», sier Lundgård.

Og de 30 som har sitt arbeid i vernet industri, stiller på arbeidsplassen klokken 8.00 om morgenen — som sine tre arbeidsledere — med nistepakke, som spises i kantinen i den tilmålte lunsjpausen. Dette er ingen lekebedrift, men realistisk opplegg med kvalitetskrav og leveringsfrister. Arbeidsstokken viser stor interesse. Med musikk til arbeidet sitter gutter og piker side om side, har tempo og effektivitet som kan forbause noen og enhver.

— En del av målsettingen ved vernet industri må være å gi klientene en samfunnsrettet arbeidsplass, mener Lundgård. — Selv med ulike forutsetninger må vi stille

Skole- og aktivitetsbygget på Grimebakken.

Eksklusive smørbrød og koldanretninger
bringes over byen og distriktet daglig
HØLEN KAFÉ
1550 HØLEN — Telefon 95 75 57

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

VEITVET SUPERMARKED A/S
Veitvetveien 8 - Tlf. 25 21 78 - Oslo 5
Alt i Dagligvarer

GARNKROA A/S
Kaigt. 19 - Haugesund - Tlf. 22 833
Godt utvalg i garn og mønster
Postordreforretning

A/s Karmsund Cementstøperi Eftf.
Spes.: Gulvbelegg
Haugesund — Telefon 22 689

FARGEHANDEL
Isenkram - Kjøkkenutstyr - Sport
REIDAR L. OLSEN A/S
Grorud Sentrum - Tlf. 25 70 13

KAFE HENRIK
Skien - Tlf. 23 670
Grill - Kafeteria med god mat
Hyggelig atmosfære

INTERHUS A/S
Entreprenør & Byggmesterforretning
Skien - Tlf. 23 892 - 27 829

ROSENVOLD KLÆR
Herreekvipering — Alt i Herreartikler
3700 SKIEN — Telefon 22 509

VELKOMMEN INN TIL
ÅSHEIM SERVICESENTER
v/Jan Egil Jacobsen — 1430 ÅS
Batteriservice - Dekkservice - Pluggservice
Motorvask - Kvikkvask - Smøring

MIDTNORSK INDUSTRI
8700 Nesna - Telefon 21 - Privat 206
Spesialitet:
ARBEIDSBRAKKER - HYTTER

MODERNE FOTO
Ivar Tryggestad
Alt i Foto — Fotografiske artikler
Haugesund — Telefon 27 850

SIGNE PEDERSENS EFTF.
MANUFAKTUR — KONFEKSJON
Nesna

BRØDR. LUNDAL
5540 Førdesfjorden - Telefon 36 577
Kjøttindusri — Dagligvarer

SIGURD JOHANSSON
Mek. Verksted
Ulsmågveien - 5050 Nesttun
Telefon (05) 10 02 60

Ing. A. SLETTEN's Eftf.
Ingeniør Kåre Vartdal
Ø. Nesttunvei 12 - 5050 Nesttun
Telefoner 22 03 33 - 22 04 94
Elektrisk forretning
Alt i elektriske installasjoner
Planlegging og utførelse

krav og gi dem ansvarsoppgaver. Her er vi naturligvis avhengige av foreldrenes lojalitet til å passe arbeidet, slik at lange ferier etc. ikke kolliderer med opplegget.

Så har de heller ingen problem med sysselsettingen. Oppfinnsomme og dyktige arbeidsledere sikrer Grimebakkens verksted rikelig tilgang på oppdrag, og det kan ofte være et problem å effektuere alle. Både distriktets bedrifter og andre har sine underavdelinger på Grimebakken — og feilfritt arbeid og punktlig levering gir stadig nye oppgaver. Noen produserer sikringer for eksport til Tyskland, andre binder sammen bøker og tidsskrift eller er beskjeftiget med monteringsarbeid.

Verkstedet er en overskuddsbedrift, og utvidelse av produksjonshallen blir nå realisert med disse midlene. Når bygget blir ferdig vil 40 klienter kunne beskjeftiges her.

Hybelhus snart ferdig

«Brinken» hybelhus vil stå ferdig i jubileumsåret og er ment som et varig botilbud for 13 selvstendige klienter. Høyt og fritt, med skogen og lysløypa like bak, skal de friste tilværelsen med minimalt tilsyn.

De fremtidige beboerne vedtok i sin tid på almannamøte ønske om «å bo som personalet». Her er ringeklokke med navn og mulighet for privatliv. De 20 m^2 store hyblene har alle egen entré, oppholdsrom med kjøkkenkrok, dusj og toalett.

I felles spiserom inntas frokost og middag, som blir sendt fra sentralt hold. Beboerne disponerer selv trygd og har ansvar for innkjøp av annen mat. De har forøvrig deltatt i kurs, såkalt hybelhustrening med vekt på innkjøp i treningsbutikken og selvstendig planlegging.

Annen beskjeftigelse

— Skolen har 40 heltidselever, opplyser Asbjørn Lundgård. — Ellers finnes kurstilbud til alle.

Endel har meningsfylt beskjeftigelse i gårdbruk, gartneri og nybrottsarbeid. Institusjonen er forøvrig selvforsynt med poteter, frukt og bær. Det overveies om gartneriet nå skal utvides til handelsgartneri.

— Hva er Grimebakken ellers opptatt av?

— Vi arbeider med en bedret forbindelse mellom beboelseshusene. Dette er god investering, sier Lundgård, — for på den måten kan én nattevakt betjene to eller flere hus.

Og problemer med tilstrekkelig bemanning finnes naturligvis også her. Stadig synkende arbeidstid, som ikke blir kompensert i form av nye stillinger, går ut over klientene.

— Noen ønsker på fallrepet?

— Jeg synes de er innen rekkevidde, smiler Asbjørn Lundgård. — Vi får til det meste.

«Eneste løsning er nedbygging av store institusjoner»

LIVLIG DEBATT PÅ BLINDERN MED UTGANGSPUNKT I KLÆBUSAKEN

«Søkelys på åndssvakeomsorgen» var tema for seminar på Universitetet på Blindern i februar, hvor Institutt for Sosiologi var arrangør. Med innledning av sosiologistudent Øyvind Finne og styrerepresentant i personalforeningen ved Emma Hjorths Hjem, Stein Austveg, ble det en meget livlig debatt i det fullsatte auditoriet.

Utgangspunktet var Klæbusaken som skaket opp sinnene i fjor, hvor Øyvind Finne i en appendiks til mellomfagsopgaven beskriver overlagt voldsbruk, slik han opplevde den som vikar ved institusjonen.

— Jeg stakk hånden ned i et vepsebol da jeg dukket ned i voldsproblematikken, sa Finne innledningsvis. — Det er mye råttenskap å oppleve når sannheten blir manipulert.

— I min oppgave er det snakk om store institusjoner, ikke «slemme» pleiere. De som har lest den vil se at jeg retter søkelyset mot institusjonens struktur, dvs. de bygningsmessige, administrative og psykologiske faktorer som former hverdagen i en stor avdeling på en stor institusjon.

— Det er snakk om **strukturell vold,** og med det mener jeg at skader oppstår, selv om de ikke er tilsiktet. Jeg har opplevd rendyrket galskap i store anstaltavdelinger, miljøet blir «voldelig», fordi strukturen avler forskjellige voldsformer.

— Filmen «Gjøkredet» blekner i forhold til hva jeg opplevde på Klæbu, legger han til, — og rapportene var så mangelfulle at de var **latterlige.**

Korpsånd

Store avdelinger er en arv fra fortiden — med understimulerte og kommunikasjonsfattige miljøer. Klientene opplever fornedrende situasjoner, fysisk og psykisk nedbrutte

— I min oppgave er det snakk om store institusjoner, ikke «slemme pleiere», sier sosiologstudent Øyvind Finne.

som de er av mangel på mosjon og impuls. Dette **må** føre til uro eller apati.

Det må stilles store krav til psykisk toleranseterskel for pleiere av disse vanskelige klientene, mener Finne og henviser til underlig ansettelsespolitikk på Klæbu, hvor fysiske attributter avgjorde avdelingsplasseringen, som «du som er så stor og sterk kan gå på Granlia».

— Overgrep skjer jevnlig, hevder han, og kolleger velger å skjule det de ser. Du blir selv tiltalt hvis du griper inn. Derfor finnes heller ingen egentlige vitner. Det ligger i korpsåndens natur.

— De som lager lovene kjenner ikke virkeligheten. De er skuebrød, som bare eksisterer på papiret.

— Det skjer ingen kvalitativ hevning med flere pleiere, hevder Finne. — Den eneste løsning er **nedbygging.**

Solidaritet som konfliktløser

Stein Austveg, avdelingsleder og representant for personalforeningen ved Emma Hjorths Hjem er lite glad for tingenes utvikling i Klæbusaken. Han forsvarer ikke overgrep overfor klienter, men det skader Helsevernet med stadige angrep av denne typen. Emma Hjorths Hjem, som også er en stor og gammel institusjon, har nok hatt en bedre utvikling, mener han.

Han tror på solidaritet som konfliktløser og synes Finnes sammenkobling med korpsånd er uheldig. Det er viktig å bruke solidariteten mellom pleierne til å fremme **klientinteressene.**

— Hvorfor gikk du ikke til fagforeningen? spør Austveg. — Vi som opplever dette på kroppen er **nødt** til å gjøre noe med det. Jeg ser ingen annen vei å gå enn **sammen** å rydde opp i vanskelighetene.

Det er mulig rapportene på Klæbu er mangelfulle; på Emma Hjorth har Gro-saken skapt større åpenhet, slo Austveg fast og var forøvrig enig i det gap som eksisterer mellom lovens bokstav og virkeligheten.

> «Pasient/klient skal behandles med respekt for personlig verdighet og integritet», står å lese i Sosialdepartementets Forskrifter om begrenset adgang til bruk av tvangsmidler . . .

— Emma Hjorths Hjem har fire avdelinger for voksne menn, fortsatte Austveg. — Om sommeren er temperaturen 40° klokken 6 om morgenen, med en ubeskrivelig stank fra de urenslige. Vi har toaletter uten skillevegger, hvor 15-16 voksne mennesker plasseres side om side til vask. Og det gjelder å holde på dem — uten å få slått inn tennene.

Er dette mennesker med verdigheten i behold?

Noen vil ikke ha klær på, men river dem i stykker — og vi har ikke penger til mer.

— Hvor blir det av en persons integritet uten klær? spør Austveg. — Men vi kommer ut av det på en eller annen måte.

— Institusjonssystemet umyndiggjør mennesker, avspeiler mangel på ideologi, ble det bl.a. uttalt fra salen. — Foreldre orker ikke lenger besøke sine barn på institusjoner,

Bestyrerens oppgave å sørge for opplysningsstoff

Det klages på manglende informasjon innenfor helsevern for psykisk utviklingshemmede. Fagfolkene er få — og omsorg på grunnplanet ivaretas av pleiere som ofte savner de mest elementære kunnskaper om funksjonshemningen. Dette skaper usikkerhet og frustrasjon som virker uheldig på begge parter. Undersøkelser viser at behov for opplysning er enormt — om opplæring og utvikling, om treningstilbud, om forsøk og nye erfaringer.

— Kanskje burde vi vie litterære studier større oppmerksomhet, sier områdeoverlege Ingrid Lyche Ellingsen til «Rapport».

De forskjellige faggrupper innenfor institusjonene burde få hvert sitt felt, mener hun, — med plikt til å **referere** til de andre. Dette vil være en naturlig funksjon for undervisningsleder å ta opp, hvor han finnes — eller for bestyreren av institusjonene.

— Men finnes bibliotek overalt?

— Alle sentralinstitusjoner burde ha eget fagbibliotek, med rike muligheter for utlånsvirksomhet, sier Lyche Ellingsen. — Her i Buskerud hvor sentralinstitusjon ennå mangler, har vi vært nødt til å lage provisoriske ordninger, som virker etter sin hensikt.

Etter søknad til støttelag og fylkeskomité stod områdeoverlegen i fjor med kr. 4000,— til innkjøp av bøker. Just ingen svimlende sum i vår dyrtid, men tilstrekkelig som grunnlag. En rundspørring i institusjonene viste oversikt over eksisterende litteratur. Boksamlingene avslørte ofte omfattende tilbud av pedagogisk lektyre hvor skolen dominerer - og «være-snill»-litteratur, hvor den ånden rår. Det viktigste var imidlertid å få klarlagt lagerbeholdningen og supplere med nytt.

Områdeoverlegen kjøpte nye bokhyller på kontoret, fylte dem med faglitteratur og tidsskrifter — og holder institusjonene a jour med **hva** som finnes **hvor.**

— Det er bestyrerens oppgave å sørge for at relevante tidsskrifter finnes på alle avdelinger, og det er bestyrerens oppgave å låne bøker og formidle stoffet videre, sier Ingrid Lyche Ellingsen.

Bytteordningen i Buskerud har virket etter sin hensikt. Til områ-

---

hele personligheten forandres inntil det ugjenkjennelige.

— Det foregår vold overalt ellers i samfunnet — mellom foreldre/barn, mann/kvinne, ungdom/ungdom. Er institusjoner for psykisk utviklingshemmede det eneste sted hvor det ikke skal øves vold?

— De er **«ikke-profitable»**, klientene innen HVPU, derfor finnes de verste forhold der, ble det hevdet. ,De har lover og rettigheter, klientene innen HVPU. Vi må bare måle tilstanden i forhold til rettighetene.

Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Årsmøte i Kristiansand S. — 2. og 3. juni 1978

PROGRAM OG DAGSORDEN

FREDAG 2. JUNI:

kl. 9.00: Åpning, konstituering.
kl. 9.30: Årsmelding.
kl. 10.00: Foredrag m/tema: «Oppgaver innen omsorgen for psykisk utviklingshemmede for organisasjoner tilsluttet Samordningsrådet» — ved representant for en humanitær organisasjon, og ved formannen i Norsk Sykepleierforbund, Kjell-Henrik Henriksen.

Pause.

kl. 11.30
12.30: Panel.
kl. 13.30: Lunsj.
kl. 14.00: Gruppearbeid.
kl. 16.00: Plenumsmøte.
kl. 19.00: Fellesmiddag og samvær. Edith Arnesen og Ole Ulleberg er vertskap.

LØRDAG 3. JUNI:

kl. 9.30: Årsmøtet fortsetter. Tema: Fylkesrådene for funksjonshemmede, v/2-3 innledere. Ordskifte.
kl. 12.30: Valg.
kl. 13.00: Avslutning.

---

overlegens kontor i Fylkeshuset kommer sykepleierelever, tilsynsutvalg og tilfeldige besøkende, titter i bokhyllene og låner med seg hjem. Kanskje kan samlingen utvides med kassetter med rent medisinsk-vitenskapelig innhold. Man kan ikke stimulere andre uten selv å få næring. Ved siden av å være den vitaminsprøyten som får andre til å yte sitt ytterste, innser områdeoverlegen sitt ansvar med å holde seg underrettet om nye felt innenfor medisinsk forskning.

Hvilke bøker finnes?

— Ny, revidert litteraturliste foreligger i disse dager i Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede, opplyser generalsekr. **Sigurd Gohli** til «Rapport».

Listen omfatter billedbøker for yngre barn, billedbøker for større barn og ungdom, lettleselige bøker, sangbøker. Om høytlesning — og opplysningsbøker. Ikke minst av opplysningslitteratur er tilbudet økt betraktelig, og Gohli forteller at såvel oversatt litteratur som svensk, dansk og en del engelsk er tatt med.

Litteraturlisten kan bestilles gjennom Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede, Welhavensgt. 1 B Oslo, tilf. (02) 20 83 25.

NYE BØKER

Jeg er et menneske
jeg kan noe
jeg vil noe
jeg føler noe

jeg er et menneske

jeg er et menneske
derfor
behøver jeg å bestemme
over meg selv

Universitetsforlaget har under utgivelse en serie som tar opp utviklingshemmedes situasjon. Bøkene tar sikte på å være et hjelpemiddel i opplæringen og ønsker å bidra til større forståelse.

Owe Røren's «Gruppesamtaler med Utviklingshemmede», som er et resultat av samtaler mellom forfatteren og en gruppe psykisk utviklingshemmede på pleiehjemmet Solgården, vil gi inspirasjon til alle som arbeider med utviklingshemmede, personale på institusjoner, studieledere og foreldre.

Institusjonsstrukturen bestemmer vår holdning til utviklingshemmede. Vi får forskjellige arbeidsmodeller: behandlings-, kontroll- eller opptreningsforhold. Den utviklingshemmede står i alle tilfelle i et pleieforhold. Å frata et menneske ansvar er misbruk av makt, mener Røren. Den utviklingshemmede blir undertrykt på samme måte som pleieren blir det, låst fast i et system som det ventes at man godtar.

Stoffet appellerer til nytenkning. Forfatteren stiller nærgående og ubehagelige spørsmål, som tvinger leseren til å identifisere seg med utviklingshemmede. Og det er ikke vanskelig. — Vi har flere like trekk enn ulike, sier Røren. — De grunnleggende behov er de samme.

Det skrives meget om den frigjørende pedagogikk slik brasilianeren **Paulo Freire** gjør seg til talsmann for. Dens mål er å aktivisere mennesket mot økt bevissthet og frigjøring. Først når man blir klar over sine problemer og muligheter, kan man gjøre noe med sin virkelighet. De utviklingshemmede kan ta del i forandringer sammen med oss, og vi kan gi dem støtte.

Istedet for å bestemme for dem, må vi hjelpe dem frem til selvtillit og evne til å gi uttrykk for sine ønsker — evne til å bestemme og ha makt over sin situasjon. Vi må ikke godta at andre verdiskalaer gjelder for utviklingshemmede.

Åst —

Owe Røren:
GRUPPESAMTALER MED UTVIKLINGSHEMMEDE
Universitetsforlaget.

Det har fra foreldre og personell innen omsorgen for psykisk utviklingshemmede i mange år vært ytret ønske om flere og bredere tilbud av bøker som tar for seg forskjellige sider omkring psykisk utviklingshemning.

En bok som forsøker å imøtekomme dette ønsket er «Omsorgsboken. En bok om psykisk utvecklingsstörning», med Karl Grunewald og Ann Bakk som hovedredaktører, og som nå omsider har tatt veien over Kjølen, hvor den allerede har fått man-

ge ivrige lesere og ikke minst brukere. For dette er ingen bok som man er ferdig med etter første gangs gjennomlesning, men som i høyeste grad er en lære- og bruksbok i undervisningsøyemed.

Det kan med en gang slås fast at dette er en bok som vi som arbeider på «grasrota» har savnet i mange år, noe denne anmeldelse også vil bære preg av. I Norge vil omtrent alt som omhandler psykisk utviklingshemning bli mottatt med åpne armer, ut fra det faktum at det innenfor dette området omtrent ikke finnes relevant litteratur i norsk oversettelse.

Boka har som antydet i overskriften blitt ei bok som søker å favne over et vidt spektrum av emner som berører psykisk utviklingshemning, med den fare for overfladiskhet som implisitt ligger i dette. Områder som f.eks. medisinske årsaker til psykisk utviklingshemning, medisinsk forskning innen dette felt, motorisk trening og samlivs- og seksualspørsmål blir i lite eller ingen grad nevnt. Istedet blir det henvist til andre bøker som tar for seg disse emner.

Boka er delt opp i fire hovedområder. Det første handler om utviklingshemning generelt og de ulike tilleggshandicap som kan være vanlige hos utviklingshemmede, det andre handler om den utviklingshemmedes omgivelser og hvordan han kan oppleve disse, det tredje tar opp «omsorgslagen» og de ulike omsorgsformene, mens det fjerde og siste tar for seg personalets utdannelse, arbeidsvilkår og arbeidsoppgaver nå og i framtida, med vekt på samarbeid.

Når det gjelder lovgivning og personalutdannelse tar boka selvsagt hensyn til spesifikke svenske forhold, men som helhet betraktet er den relevant, også for norske forhold. Jeg tenker her på avsnittene og kapitlene om foreldrenes situasjon i forhold til sitt utviklingshemmede barn. forholdet til institusjon og personell, hvordan utviklingshemmede ser på seg selv, hvordan institusjonen funger fra den totale integrasjon, normalisering/integreringsproblematikken blir satt inn i et viktig prespektiv, bomiljø og fritid (som for de fleste psykisk utviklingshemmede er blitt et stort problem), primær ADL-trening, sosial trening og ikke minst samarbeidsspørsmål er etter min oppfatning av de viktigste ting som blir omtalt i boka.

Boka er forøvrig oversiktlig og systematisk lagt opp, og de mange eksempler og konkretiseringer forøvrig gjør ved siden av fyldige litteraturhenvisninger og diskusjonsspørsmål etter hvert kapittel, sitt til at boka kommer godt ut av det, rent pedagogisk. En større grad av problematisering ville etter min oppfatning vært på sin plass etter enkelte avsnitt som f.eks. «Den utvecklingsstörda i samhellet». Jeg håper og tror at «Omsorgsboken» vil finne sin naturlige plass innen vernepleierskoler, hjelpepleierskoler i vernepleie og ikke minst innen den interne opplæring som nå er satt i gang på institusjoner landet over. Også foreldre, førskolelærere,

spesialpedagoger, sykepleiere og sosionomer vil kunne dra nytte av boka.

Så gjenstår det bare å se om boka blir oversatt og tilpasset norske forhold, eller om vi fortsatt skal være henvist til å lese denne form for litteratur på svensk og dansk.

Steinar Alexander Miland.
vernepleier

OMSORGSBOKEN - En bok om psykisk utvecklingsstörning, 266 sider.
Hovedredaktører: Karl Grunewald og Ann Bakk.
Forlag: Esselte Studium AB.

Atferdsterapi har i den senere tid blitt en brannfakkel i den faglige debatten om ulike psykologiske behandlingsmetoder. Denne boken diskuterer i liten grad atferdsterapi i forhold til andre retninger, men gir en helhetlig presentasjon av atferdsterapeutisk praksis og teori. Hovedtema er konsultasjonsarbeid i familier med barn med ulike atferdsproblemer. Arbeidsformer og teknikker er i hovedsak hentet fra sosial læringsteori.

Arbeidet med den enkelte familie er relativt detaljert beskrevet for å gi leserne et innblikk i den mangfold av muligheter og problemer en slik tilnærmingsmåte byr på. En spesiell vekt er lagt på samarbeidsproblemer i konsultasjonsarbeidet og løsningsforsøk i denne forbindelse. Videre er fagtekniske spørsmål et gjennomløpende tema.

Boken vil være av interesse for alle som er opptatt av hva atferdsterapi innebærer. Særlig aktuell vil den være for fagpersonell og studenter innenfor helse- og sosialsektoren.

Atferdsterapi: Dressur eller hjelp til selvhjelp?
Konsultasjonserfaringer fra familier.
Av Øivind Amlien og Odd Arne Tjersland.
Universitetsforlaget.

STØRRE KONTROLL MED STUDENTERS MEDVIRKNING I BEHANDLINGSOPPLEGG

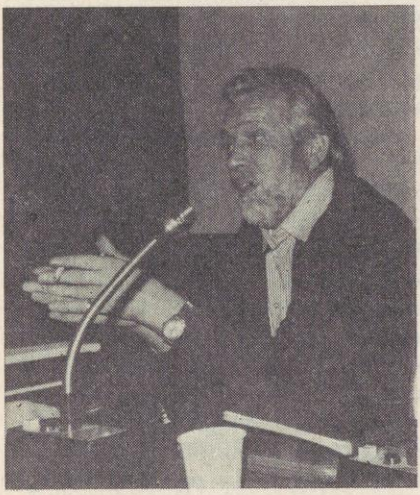
— Det vil være nødvendig å innhente samtykke fra foreldre/pårørende/verge ved studenters medvirkning i behandlingsopplegg i institusjoner for psykisk utviklingshemmede, understreker helsedirektøren i et rundskriv til landets institusjoner og relevante etater. — Samtidig skal tilsynsutvalgene holdes løpende underrettet.

Det er spesielt atferdsterapien som behandlingsmetode helsedirektøren sikter til og de uheldige episoder og tildels overgrep som tidligere har funnet sted som ledd i studenters arbeid med hovedoppgave/magistergradsavhandling. Institusjonene har ansvar for behandling av klientene og må påse at forsøk/forskning skjer innen rammen av lovgivning, forskrifter og alment aksepterte faglig-etiske retningslinjer.

DELRAPPORTER FRA NIS-PROSJEKTET TIL HØSTEN

— De første delrapporter fra prosjekt om behovs- og organisasjonsanalyse innen omsorg for psykisk utviklingshemmede vil foreligge i november, opplyser prosjektleder Gunnar Brekke til «Rapport».

Prosjektet — pågått over en treårsperiode — koster ca. 1,5 mill. kroner, er finansiert av Sosialdepartementet, S.-Trøndelag og Hedmark fylke og Norsk Institutt for Sykehusforsikring, med sistnevnte som faglig ansvarlig. Hensikten med undersøkelsen (omtalt i «Rapport» nr. 3, 1976) er å få registrert det totale ressursbehov i omsorg for psykisk utviklingshemmede, i samsvar med målsettingen. Teoretisk skal derved enhver utviklingshemmet få tilpasset omsorg etter sitt nivå.

Prosjektleder Gunnar Brekke

— Med samlet oversikt over behov, og en begrunnet omsorgsplan tvinges politikerne til å underbygge sine disposisjoner — og så får ansvaret ligge der det hører hjemme, hos bevilgende myndigheter, sier Gunnar Brekke.

Prosjektet omfatter også personalmessige ressurser hvor kvalifikasjoner/utdannelse vurderes i forhold til arbeidets art, bygningsmessige ressurser forteller hvordan bygninger fungerer i forhold til målsettingen.

Ettersom omsorg for psykisk utviklingshemmede ivaretas av ulike etater, er det av avgjørende betydning å yte service med felles målsetting for den enkelte klient. Det må organiseres fast samarbeid mellom etatene, lokalt, regionalt og sentralt, og modeller om **dette** finnes i analysen.

Siden undersøkelsen er gjort i S.-Trøndelag og Hedmark fylker, vil naturligvis disse fylkene få «skreddersydd» sine omsorgsbehov for utviklingshemmede de nærmeste år, men Brekke understreker at de data som fremkommer også er representative andre steder.

LANDET RUNDT

Nord-Norge

Porsanger Lion's Club og andre lokale organisasjoner arrangerer for annet år på rad helsesportsuke for psykisk utviklingshemmede i Skoganvarre. 25 elever deltar med tilsvarende mange medhjelpere. Invitasjonen er sendt til familiedaghjemmene i Alta, Hammerfest, Karasjok, Kirkenes og Vadsø. Lakselv Lion's stiller med 10 hundespann. Arrangementet kommer på ca. kr. 45 000,— som er skaffet tilveie ved forskjellige tiltak.

Nasjonalforeningens helselag i Bardu har under oppføring et småhjem for åtte utviklingshemmede på Setermoen, et prøveprosjekt med et lite hjem i boligstrøk. Bygget ventes ferdig i vår og er kostnadsberegnet til 700 000,— kroner.

Harstad kommune har søkt om lån på 2 mill. kr. til bygging av daghjemsinstitusjon for psykisk utviklingshemmede barn. Finansrådmannen hevder at dette er påtrengende nødvendig å få løst innen året.

Senter for psykisk utviklingshemmede i Ofoten skal bygges i Narvik. Godkjenning foreligger, og det skal gis plass til 45 barn. Byggekostnadene blir ca. 8 mill. kroner.

Det blir byggestart i høst for småhjem i Sør-Reisa med 12 pasientplasser og 14 nye arbeidsplasser.

Avlastningshjem for foreldre med utviklingshemmede barn realiseres på vårparten på Haraldvollen, hvor Røde Kors Barnehjelp står for både bygging og drift. Det blir plass til åtte klienter og gir arbeid til 7-8 personer. Ellers er bygging av småhjem delvis igang både i Sør-Reisa, Bardu og på Finsnes.

Trøndelag, Møre og Romsdal

Steinkjer treningsverksted, som forleden fikk sin egen buss, fikk like etterpå 13 par ski med bindinger av Steinkjer Lion's Club. — Det blir busstur og skitur med det første, sier bestyrerinnen Inger Fjærtoft.

Ytter-Myran heim for psykisk utviklingshemmede i Leksvik fikk nylig en flunkende ny buss til 15 passasjerer fra foreldreforeningen på stedet. Innsamlinger og utlodninger skaffet en god del penger, mens Rikstrygdeverket ordnet resten.

Fagteamet ved Helsevern for psykisk utviklingshemmede i Nord-Norge har gjort henvendelse til Levanger og Verdal kommuner om bo- og avlastningstilbud for utviklingshemmede i fylket.

Mens det arrangeres vinterleker 1. og 2. april på Hellandheimen for psykisk utviklingshemmede i Møre og Romsdal med anslagsvis 150—200 deltakere, arbeider Krokane Idrettslag med forberedelse til sommerleker 1978 i Florø. I de lokale idrettsleker i fjor deltok 66, og i sommerlekene håper man på enda større deltakelse.

Det blir byggestart på internat i Skodje med det første. Dette er ett av flere som Møre- og Romsdal skal føre opp, nemlig to på Bogneset, ett

i Sykkylven og ett i Ørsta, hver med plass til åtte klienter.

Sogn og Fjordane, Bergen

Man har bare møtt velvilje i fylke og departement for avlastningshjem ved Kvam, som sosialkontoret og Kvam Dagheim gjorde seg til talsmann for.

Nytt vernet verksted i Grønneviken, i lyse, vennlige lokaler i Claus Hansens gate 22 i Bergen. Det ledes av velutdannede fagfolk og driver bl.a. med delproduksjon for den øvrige industri. De to først ansatte ble tatt inn i april i fjor, siden har det øket på til full stab, 26 arbeidere og 7 funksjonærer.

Florvåg ungdomsskole kunne i fjor høst presentere et valgfag utenom det vanlige for sine åttende-klassinger, nemlig under Mønsterplanens «Sosiale hjelpetjeneste». I læreheftet finner en følgende overskrift: «Psykisk utviklingshemmede barn — årsaken til psykisk utviklingshemning — behandling av psykisk utviklingshemning — rettigheter og plikter».

Rogaland, Aust- og Vest-Agder

Psykisk utviklingshemmede kommer nå til Husaby og Eigerøy, hvor forskjellige barn går på samme skole, uten at dette skaper problemer med tilpasning, hevdes det. — Fremgangen for disse barna er bra, sier lærer Laila Haraldseid, som delvis arbeider på Eigerøy skole, delvis på Bakkebø.

A propos Bakkebø — så skal nå en komité utrede utflytting til vernede boliger.

Fylkesutvalget i Vest-Agder skal viderebehandle nedsetting av utredningskomité for psykisk helsevern i Farsund, Lyngdal og Flekkefjord. Det er på tale å reise et hjem for psykisk utviklingshemmede i Flekkefjord.

Åtte menn på Bakkebø bor nå i stor enebolig i Nysundveien 2 i Egersund. De greier seg godt og antyder at de ikke trenger betjening. De blir selvstendige og får selvtillit.

Områdeoverlegen i Aust-Agder uttaler til Agderposten at omsorg for psykisk utviklingshemmede i fylket siger langsomt frem, men det er fremgang.

Lindegrov-elever monterer el-komponenter i tusenvis til Elektrisk Bureau. Åtte av elevene har arbeidet med trafo-sneller og membraner. Lokalitetene har foreløpig vært noe provisoriske, men bestyrer Tønnesland opplyser at det nå foreligger planer om å skaffe et permanent lokale.

Telemark, Vestfold

Grenlands-Sentret for psykisk utviklingshemmede skal stå ferdig på Heistad i 1981 og er på sett og vis et pilotprosjekt. Forprosjektet er godkjent av fylkets faste byggekomité, og utbyggingen er kalkulert til 20 mill. kroner. Det foregår ellers i Grenland kartlegging av behov for behandling og opplæring — og det vises stor interesse for hybelhusene, som er en del av prosjektet.

Buskerud

Fylkesrådmannen i Buskerud har foreslått at romplan for Karistua,

felles aktivitetsbygg for Karistua og Austjord samt verkstedsbygg godkjennes. Full utbygging på Austjord er anslått til 19 mill. kroner.

Avlastningshjem for foreldre har vært drøftet under en konferanse forleden i Kongsberg daghjem og treningsbolig.

Buskerud fylkeskommune skal vederlagsfritt få overta denne delen av Gyrihaugen åndssvakehjem i Hol, som Hemsedal kommune har eid. Det skal ellers foregå utvidelse på Gyrihaugen, som sannsynligvis starter til høsten.

Østfold

Sektorplan for Østfold er tatt til etterretning i fylkestinget, med en beregnet kostnad på ca. 70 mill. kroner Det vil imidlertid ta tid før dette kan gjennomføres pga. økonomien.

Åndssvakehjelpen i Moss har fått ny formann på sitt årsmøte. Årsberetningen viser stor aktivitet innen foreningen, som i dag har ca. 280 medlemmer. Den har ytet støtte til Lyngrabben, Østerbo og Løvstad Treningsverksted.

Også Østsiden åndssvakehjelp kan melde om stor aktivitet, og foreningen har bl.a. ytet økonomisk støtte til Brattlias sommersted, opparbeidelse av idrettsplass på Furutun, mens Østerbo nå står for tur. Foreningen har 150 medlemmer med Bjørg Hansen, Fredrikstad, som formann.

Mortenstua voksenavdeling venter på opplæringstilbud. Det foreligger ellers planer om stor utvidelse, men det hele står på fylkets økonomi.

Oslo og Akershus

Kommunalråd Eldrid Nordbø har fremmet forslag om et utvalg til å utarbeide plan for avlastningstiltak. Behovet er meget stort.

På oppfordring fra statsfysikus har Oslo Sanitetsforening påtatt seg å bli med på reising av tre institusjoner, blant dem én for psykisk utviklingshemmede, fordi Oslo kommunes Helsevern for psykisk utviklingshemmede er inne i en meget vanskelig periode.

Emma Hjorths Hjem trenger en tilleggsbevilgning på én million kroner for å kunne gjennomføre sitt spesialopplegg for behandling av enkeltklienter.

Asker Røde Kors' prosjekt med avlastningshjemmet i den tidligere Asker fødestue, er nå tatt i bruk.

Hedmark og Oppland

— Åkershagan har uholdbare bo- og aktivitetstilbud, sier foreldrelaget og støttes av områdeoverlegen. Det kreves et klart vedtak på fylkesplan over plassantallet. Trangboddhet gjør bl.a. arbeidet ineffektivt.

Elverum Rideklubb har invitert psykisk utviklingshemmede barn i området til hyggelige turer med ridning ved ridesentret på Prestegården sør i Leiret, og overveier å utvide aktivitetstilbudet til flere dager i uken.

Et utvalg har utredet utbygging av omsorgen for psykisk utviklingshemmede i Gjøvik/Toten og funnet det nødvendig å bygge en distriktsinstitusjon i området med 30 internatplasser, 6 avlastningsplasser og 35 eksternatplasser.

IDAR EIDEM
Malermester
Telefoner: 82 115 - 85 255
Kirkegt. 64 - Levanger

NIK. HAUGRØNNING
Mek. Verksted
Bodsberg - Telefon Trondheim 75 102

H. LEINE
Levanger - Telefon 81 467
Dame-, Herre- og Ungdomskonfeksjon

Spesialforretningen i
Bluser - Skjørt - Jumpers - Langbukser
CHICONET
Kristiansand S. - Sentralbord 26 392

SCANDIA SHIP-SERVICE
Inneh.: Thore B. Danielsen
MEK. VERKSTED
Rykene, telefon 35 205
Grimstad, telefon 40 095 - 40 088

ERLING HANGREY
Urmaker — Alt I Ur
Torget 2 — 3250 LARVIK — **Tlf. 81 743**

KVIKK MATSENTER
Alt i dagligvarer
Ternevn. 35 - Tlf. 90 578 - Stavanger

BOSS INDUSTRI
Mek. Verksted
Vågsbygd - Tlf. Kristiansand S. 11 795

MARTON OLSEN
Maskingravør - Alt i maskingraving
Pedersgt. 29 — Telefon 20 215
Stavanger

A/S AUTOR
Spesialverksted for:
Volvo BM - Entreprenørmaskiner
Hiab - Foco Kraner - Hydraulik
Larvik—Tønsberg — Telefon 82 356

L. SOLBERG A/S
Slakterforretning
Trondheim — Telefon 22 420 - 21 691
God service - Tilfredse kunder

«BUSSE»
Godt utvalg i Tobakk
Frukt - Kosmetikk - Papir
Porsgrunn - Telefon 51 729

BRISTOL KAFE
Tlf. 29 353 - Pedersbk. 1 - Stavanger

BYGG-HJØRNET A/S
Alt i Bygningsartikler
Jernbanegt. 17 - Tlf. 82 425 - Levanger

GULVSERVICE A/S
Alt i Renhold og Tepperens
Haldensgt. 7/9 — Trondheim
Telefon 25 345 - 29 659

WINTERS KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Aremark - Tlf. (031) 99 168 - 99 150

VICTORS KOLONIAL
Alt i dagligvarer
Augelandsbk. 51 - Stavanger - Tlf. 85 764

OLAV N. ANDA EFTF.
ELEKTRISK FORRETNING
Kleppekrossen - Telefon 89 605
4060 KLEPPE

MARTIN KNOPH
Fotograf - Alt i foto
Steinkjer - Telefon 62 217

IVAR KVISTAD
Murmester
Verdal — Telefon 78 394

GUNNAR LENSBERG A/S
(Tidl. Andersen & Lensberg)
Tlf. 29 213 - 29 243 — 3170 SEM
Alt i graving — Opplessing og transport
Eget pukkverk

COMBI-FURULY
Telefon 10 396
COMBI-HAGA
Telefon 11 103
5400 STORD

KINGSRØD TRANSPORT A/S
LANGTRANSPORT INN- og UTLAND
Telex 19317 - Sarpsborg - **Tlf. 56 550**

Kjøp noe godt og lettvint til kaffen
Ferdigsmurte lefser fra
SUNNAN LEFSEFABRIKK
Sunnan pr. Steinkjer — Telefon 44 539

SØGAARD VARETREKK
Tlf. (034) 41 380
3630 RØDBERG

Gode kvalitetsklær for jenter og gutter, 2—16 år. Hyggelige priser
JOHNNYS BARNEKLÆR
Prinsensgt. 6 - Moss - Tlf. 54 392
Farmandsgt. 2 - Fredrikstad

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, møbler og metaller — 25 års erfaring
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31. - Oslo - **Tlf. 68 45 70**

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

A. R. KNOPH
Alt i Fiskeredskaper
Steinkjer - Telefon 61 591

STEINKJER PUKKVERK A/S
Telefon 62 365
STEINKJER

STEINKJER TRYKKERI A/S
Avis - Bok - Offset og Aksidenstrykkeri
Steinkjer - Telefon 63 060

SILDEOLJEFABRIKKEN SILD
Telefoner: 84 375 - 84 381
7813 Elvalandet

Arendals Fysikalske Institutt
Telefon 21 038 — Arendal

Tidens møbler...
KRISTIAN HØLLAND
MØBELFORRETNING
Telefon 61 613 — 4300 Sandnes

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE
SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

den lille håndverker
Spisested og selskapslokaler
Rådhusgt. 7 - Tlf. 62 741 - Sandefjord

BERG HANDEL
Alt i dagligvarer
Berg st. — Telefon 95 203

Sindre Drevsjø Snekkerverksted
Kjøkkeninnredninger
Dører - Vinduer - Furumøbler
Telefon Engerdal 6192

WILLIAMS KAFETERIA OG SELSKAPSSERVICE
Dronningensgt. 5-7 - Tlf. 65 100 - Sandefjord

ODDVAR EIKREM A/S
Aut. install.
Telefon (071) 47 711
6023 FISKARSTRAND

BRØDRENE LIE
Jærplast
Sandnes — Tlf. 61 316 - 63 425

BENSINSERVICE A/S
S. innfart - MOSJØEN - Tlf. (078) 71 023
Vask - Smøring - Oljer - Rekvisita - Petroleum - Fyringsolje - Kvikkservice - Kiosk
Seddelautomat
Velkommen til: Mobil

Ta meget — Betal lite
ARENDAL TEKSTILHUS
Telefon 24 778

S. VOLLAN
Serviceverksted
Sjøgt. 41 - Tlf. 71 575 - Mosjøen
Victor - Husqvarna - IBM - Citizen
Regnemaskiner - Kassaregister

KJELL HANSEN & CO.
Motorverksted
Brygga 2 - Telefon 62 185 - Sandefjord

BLOMSTERBUA
Inneh. Svein H. Haustreis
Sjøgt. 29 - Mosjøen - Telefon 71 335

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

HALLVARD ENGER
2870 Dokka - Telefon 73 og 75
Stedets Glassmagasin

LANDS GJENSIDIGE BRANDKASSE
2870 DOKKA
Telefon 154
Avd.kontor: HOV - tlf. 251

LYSKILDEN
Alt i Belysning - Godt utvalg i Smijern
Torvgt. 3, Hønefoss - Telefon 21 110

H. & E. DAHLEN
Kran og Transportforretning
Lillehammer - Sentralbord 53 052

A. FREDRIKSENS EFTF.
Bakeri - Konditori
Flekkefjord — Telefon 22 546

VÅLAND DAMPBAKERI
Muségt. 46 — 4000 STAVANGER
Telefoner: (045) 21 710 - 30 197

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksvei 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske
Telefon Kongsberg (034) 32 142

Besøk
BOLLA KONDITORI
Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

Larsen Freseverktøy
K. LARSEN A/S — Verktøyfabrikk
Stokke — Telefon 86

LARS GRØNVOLD
Byggmester & Entreprenørforretning
Lillehammer — Sentralbord 51 636

RAGNVALD TRYTI
Murmester
Sædalsveien 117 - 5044 Nattland
Telefon (05) 27 34 82
Nybygg — Reparasjoner — Vedlikehold

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon (032) 84 211
Alt i Jern- og Bygningsartikler

RING SVEIS
Veimoen 100 - Hønefoss - Tlf. 22 820
Alt i Plate- og Stålkonstruksjoner

BJARNE INDSETVIKEN
Serviceverksted
Stabellsgt. 12 - Tlf. (067) 23 809 - Hønefoss

GUNDERSENS KAFFE
Byens beste
E. GUNDERSEN
2200 Kongsvinger

Kongsvinger Transport & Spedisjon
Transport i inn- og utland
Kongsvinger — Sentralbord (066) 15 466

KONGSVINGER ELEKTRISKE A/S
Brogt. 16 — Telefon (066) 15 336
2200 KONGSVINGER

M. VETRHUS
Aut. elektrisk installatør
Sola — Tlf. 50 383

LASTEBILSENTERET A/S
M.A.N. Lastebiler
Aut. bilverksted - Bensin - Oljer
Barkåker - Tlf. 29 257

EINAR GABRIELSEN
MØBEL- OG TREVAREFABRIKK A/S
4070 Randaberg - Telefon Stavanger 40 166
Spesialitet: Bo-kjøkken

EGIL TØSSEBRO
Byggmester
Øvre Kolstien 34 — Telefon 28 07 97
5030 Landås — Bergen

MARKAR KJEM. INDUSTRI
Telefon 88 22 10 - 1800 ASKIM

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286

MÅNDALEN BYGG
Byggmester - Entreprenørforretning
6386 Måndalen — Telefon 20 440

SIVILINGENIØR
JOHANNES URHEIM
M.N.I.F. — M.R.I.F.
5801 Sogndal - Tlf. (056) 82 100 - 314 - 594
Rådgivende ingeniør i byggeteknikk
Prosjektering - Byggeleiing

INDUMONT A/S
Mek. Verksted — Industriservice
Jernbanealléen 27 - 3200 SANDEFJORD
Telefon 64 195

NORD KARMØY SVEIS
4260 Torvastad - Tlf. Haugesund 39 971
Alt i lastebilutstyr

A/S LERUMS SAFTFABRIK
Tlf. 056/82 100, l. 52 - 483 - 5801 Sogndal
Kvalitetsprodukter i Saft og Syltetøy
Salg over hele landet. Lerums Safter og Syltetøyer er garantert rene naturprodukter, tilsatt kun sukker

SELJE SKJORTEFABRIKK A/S
6740 SELJE - Sentralbord (057) 56 101
Spesialitet: **Selje Uniformskjorter**

AAMOT FORBRUKSFORENING
3340 Åmot i Modum
Telefon: Butikk 85 43 20 - Kontor 85 42 66
ALT PÅ ETT STED

Kongsberg — Hønefoss — Larkollen — Gjøvik — Moss — Trondheim
Ålesund — Nesbyen — Vennesla — Tønsberg — Kongsvinger — Brandval

A/S CURINGSENTRALEN
Strandgt. 3/5 — Gjøvik
Sentralbord 74 0 09

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

MAGNE SMEDSTUEN
Karosseriverksted
Gjøvik — Telefon 72 805

Fotograf
STRAND
Kongsberg

KR. GÜNTHERS EFTF.
Blikkenslager
Spesialverksted for rustfritt stål
Moss — Telefon 52 049

MOR OG BARN A/S
Spesialforretning i Mammatøy og Barnetøy for 0—8 år
Skoggt. 8 — MOSS — Tlf. 54 288

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

K. DALEN KJØTTVARE
Telefon (071) 22 780 - 6000 Ålesund

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — **Telefon 55 201**

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon sentralbord 35 020

SANNE HEIS A/S
Automatiske Heiser
S. Bulls gt. 12 — 6000 Ålesund
Telefon (071) 25 465

Glåmdalen Fysikalske Institutt
Glommengt. 19 — Tlf. (066) 15 112
Kongsvinger

Østlandske Vindu & Dørfabrikk
Brandval — Telefon Kongsvinger 25 221
Produsent av koblede utslående hus- og hyttevinduer

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse: Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

GISKES FISKEFORRETNING
Inneh.: Arne Knudsen
Ålesund - Tlf. forret. 23 446 - Privat 37 961

PER J. SKJERVAGEN
Gullsmed
7460 RØROS
Alt i premier

ANDERSSONS GARTNERI
Tlf. 19 325 - 7053 Ranheim
BLOMSTERHJØRNET
Håkon Jarlsgt. 2 - Tlf. 25 348 - 7000 Trondh
Alt i blomster og dekorasjoner

P. JULS SANDVIG
Ålesund

VATNE LENESTOLFABRIKK
Telefon 25 - Vatne

SIVILINGENIØR
OLE HELMER SJO
M.N.I.F. — M.R.I.F
Rådgivende ingeniører i byggeteknikk
Bryne — Telefon 81 568

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

MOLDE MØBELSENTER
Alt i Møbler
6450 Hjellset — Telefon 42 298

H. OVERVAAG
Møbelforretning
Tlf.82 663 - TROMSØ - Etb.år 1898

SIGURD SAGEN A/S
Sagen Båt 30" — Sagen Båt 24"
4320 Hommersåk - Telefon (045) 79 102

SANDNES MARKISEFABRIKK
Terje Rovik
Ganddal - Telefon 73 294

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. 55 — Ålesund — Tlf. 24 268

OS MATSENTER
Alt i dagligvarer
Gimlevn. 1 - Tlf. 82 653 - Halden

TROMS KRAFTFORSYNING
TROMSØ

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

Benytt
ULTRA OFFSET A/S
Osloveien - Telefon 15 433 - Kongsvinger

Gullsmed
ROLF GRUDE
Glommengt. 19 - Tlf. 15 976 - Kongsvinger

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

SPORTSMANN
Spesialforretning i idrettsutstyr
Postboks 295 - Fredrikstad
Telefoner: 13 281 - 15 130 - 15 108

Ogndal Bil & Landbruksverksted A/s
P.å. Rute 9 - Steinkjer - Tlf. 44 117

HAVSØ KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Egersund — Telefon 91 448

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

STEINKJER VULKANISERING A/S
Hjulavbalansering - Banepålegging
Montering av ispigger
Steinkjer - Telefon 61 639

TORVALD SÆTRE
ELEKTROINGENIØR
Strandvn. 10 — tlf. 26 1920
5031 Laksevåg

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

FØLLING HANDEL
Følling, Steinkjer — Telefon 47 022
Alt i Dagligvarer — Bensin

EIGERØY SLIPP & BÅTBYGGERI
Egersund — Telefon 91 898
Reparasjoner av Stål- og Trefartøyer
Slipper fra 120 til 180 fot

HANS HAGEN
Mekanisk Verksted
Nye Teglverksvei 19 - 4600 Kristiansand S.
Postboks 1055 — Telefon 24 4 38 - 15 6 25
Postgiro 30 61 96
Bankgiro 9405.05.21367

FISKSENTRALEN A/S
Telefon 50454 — Porsgrunn

Besøk
ELVINE KAFETERIA
Marvikveien 2 b - 4600 KRISTIANSAND S
Telefon 26 880
Assortert middagsmeny
Hjemmeservering — Lokalutleie

GRO'S MAGASIN Ø-TEKSTIL A/S
Klær til hele familien - Lave priser
Storgaten- -Telefon 52 318 - Porsgrunn

SANDSJE MEK. VERKSTED
Inneh.: Skorge og Kleppan
3160 STOKKE — Telefon 36 340
Fabrikasjon av:
Trebearbeidingsmasker og Verktøy

TEAM ELECTRIC A/S
Telefon 51 350 — Porsgrunn

LILAND TEXTILHUS
Jernbanegt. 11—13 — Telefon 50 873
3900 PORSGRUNN

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-. GUTTE- og PIKEKLÆR

HANDELENS HUS
Restauratør Mork - Selskapslokaler og Bar
Storgt. 23 - Tlf. 73 725 - Kristiansund N.

H. OSDAL & CO.
Kjøtt- & Fiskematforretning
Spjelkavik - Telefon 40 246

INGOLF MOLVÆR
Fotografisk Forretning
Postboks 1 - Tlf. 40 314 - Spjelkavik

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

OLE BAUGERØD
Gullsmed
Porsgrunn - Telefon 53 524

ERIKSENS GARTNERI
Telefon 40 049 — 6010 Spjelkavik

KLOSTER ELVERHØY
ENTREPRENØRFORRETNING
2300 Hamar

BOWLERS STEAK HOUSE
Kirkegt. 7, Kristiansand S. - Tlf. 29 009
Godt spisested!

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

PARK KAFETERIA
Gjøvik — Telefon 71 237

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

WILLY DREYER
Aut. Rørleggerforretning
Vann — Varme — Sanitær
Telefon 62 165 — Sandefjord

HARRY NILSEN
Blikkenslagermester
Sandefjord — Telefon 62 400

GULVSENTERET
R. Hellenæs
Ø. Torvgt. - Gjøvik - Telefon 71 528

TROLLGÅRDEN
Møbelforretning
Sandefjord - Tlf. 73 378
Spes.: Salonger og Veggseksjoner

Framnes Grillkiosk
Telefon 61 891 - Sandefjord
Skjellhuset Grillbar
Telefon 70 160 - Sandefjord
Karl Hem & Co.
Kylling - Hamburgere - Koteletter - Ships
Pølser - Mineralvann etc. - Tobakk

DRANGEID SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Flekkefjord — Telefon 22 763

TEIGENS MASKINFORRETNING
Landbruksforretning - Reservedeler
Steinkjer — Telefon 61 194

KOBBERVIKDALENS PUKKVERK
HOLMENS GRUSTAK
Inneh.: Erling K. Holmen
Drammen - Tlf. 81 88 10 - 81 88 11

BILSERVICE A/S
Aut. Fordforhandler & Verksted
Viking Redningsstasjon
Mobil Bensin og Oljer
Egersund — Telefon 91 050

POLYTANK A/S SANDEFJORD
Glassfiberarmert plast
Telefon 71 406

EINAR BRÅTHEN
Alt i kjøtt - Pålegg og Polsevarer
Selbak Torg — Telefon 14 103
1650 Sellebakk

MØBLER & LYS A/S
Alt i Mobler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

HUSTAD MØBLER A/S
Telefon 72 299 — Namsos

HANDEL UTEN STRESS! — Kjør til
LUNDE HANDEL
Lunde, Kråkerøy — Tlf. 44 111
— Dagligvarer for alle behov - Ferskvarer fra frysedisk — God, lovlig parkering

FOTO-OLSEN A/S
Verftsgt. 6 - Telefon 72 428 - Namsos

HURRØD MATSENTER
Alt i Dagligvarer
Hurrød - Tlf. 27 580 - 1620 Gressvik

LEVOLD & STEINSBEKK
Fiskeforretning
Namsos - Telefon 72 773

A/S METTES
Alt i Damekonfeksjon og Trikotasje
Nygårdsgt. 49-51 - Tlf. 16 398 - Fredrikstad

Benytt
SAMFUNNSKAFEEN
Et hyggelig og godt spisested
Namsos — Telefon 72 556

ARNOLD ANDREASSEN
Murmester
7800 NAMSOS — Telefon 72 257

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

RADIO OG TV-TEKNIKK A/S
Telefon 22 897 — 4800 Arendal

SKOFTERUDS DAGLIGVARE
Frank Skofterud — Alt i Dagligvarer
Heibergsgt. 17 - Tlf. 20 370 - Fredrikstad

Benytt
HÅGENSENS FOTO
Namsos - Telefon 72 436

Hammerfest — Tromsø — Haugesund — Drammen — Hønefoss
Sandefjord — Reinsvoll — Sokna — Skien — Åsen — Magnor

HAGEN's GLASSVERKSTED
2240 Magnor - Tlf. (066) 37 206
Alt i dører og vinduer

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - **Tlf. 21 222**

RITO KJØTT A/S
Reinsvoll - Telefon (061) 97 697
Hønefoss - Telefon (067) 22 122

LORENTZ LARSEN EFTF.
Alt i Fotoutstyr
Skien - Telefon 23 788

G. HAGEN
Hammerfest - Tlf. 11 088
Bok- og Papirhandel
Eget trykkeri

K. BJØRKEN
BAKERI og KONDITORI
7630 ÅSEN — **Telefon (076) 86 174**

LØVÅS MEK. VERKSTED
Lura - Sandnes - Telefon 61 378
Produksjon av Containere

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 81 91 90
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

AUSTAD SUPERMARKED
Rolf Larsen
Drammen — Telefoner 81 85 95 - 81 85 96

Besøk
GRILLEN KAFETERIA
Ø. Storgt. 4—6 — Telefon 83 19 36
3000 DRAMMEN
Hjembakte kaker — God mat
Levering av snitter og koldtbord

Fevangs Anker Batteriservice
Alt i Batterier og Radiatorer
Sandefjord — Telefon 63 274

Hval Sveise- og Karosseriverksted
Alt i skader og oppretting
3510 Sokna - Tlf. (067) 45 555

LIGO SHOPPING A/S
DRAMMEN — Sentralbord 82 21 81

Tromsø Fryseri og Kjøleanlegg A/s
Produksjon av:
Frossen filet, Kvalkjøtt etc.
Telefon 82 060 — TROMSØ

TROMS FISKARFYLKING
Postboks 59 - 9001 Tromsø
Tlf. 82 056 - Sekr. Petersen priv. 83 099

KNØTTENE
Inneh.: Annbjørg Sørensen
Alt i Barneutstyr
6030 Langevåg - Telefon 48 001

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

EIVIND J ALHAUG
ENTREPRENØR
Hamar — Tlf. 22 954

BRØDRENE GALGUM SNEKKERVERKSTED
Dører og Vinduer
Spesialitet: Stjernevinduer
Telefon 065/33 203 — 2310 STANGE

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 614 — Stange

IVAR HJELLE
Byggmester
Volldalsberga 21 - Ålesund - Tlf. 25 816

TRYGVE BROVOLD
Alt i Kjøtt - Pølsevarer og Pålegg
2310 Stange - Telefon (065) 31 412

SNERTINGDAL AUTO A/S
2826 Snertingdal — Tlf. Gjøvik 84 335

JOHN WIIK's EFTF.
Kjøkkenutstyr - Jernvarer
Ålesund - Telefon 21 873

JØRGEN HELLAND
Byggmester
Hafrsfjord — Stavanger — Tlf. 55 332

BRATTVÅG UR OG OPTIK
6270 BRATTVÅG

LARS E. TENNØE
ASS. FORRETNING
6270 BRATTVÅG — Telefon 3

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

ÅLESUNDS LYSKOPI
Tollbugt. 6,4. etg. Tlf. 21 725 - Postboks 74
Ålesund

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET
Inneh.: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

Når det gjelder KJØTTVARER — gå til
OLE OLSEN
Innehaver: Kjell Olsen
Brogaten, Fredrikstad — Tlf. 12 197

Kvalitet i ordet -Kvalitet i bordet!
A/S KVALITETSMØBLER
Vegsund - Tlf. Ålesund (071) 49 995

Besøk
ODDS KONDITORI
Aarumgården - Tlf. 11 769 - Fredrikstad

SKÅR & STURE A/S
Byggeservice
Kontor: 5302 Strusshamn - Tlf.: (05) 23 60 22
Privat: 5505 Florvåg - Tlf.: (05) 23 44 98

Torgersens Møbelmagasin A/s
Alt i Møbler
Mossevn. 43 - Tlf. 13 720 - Fredrikstad

REKKEVIK BRUK A/S
Listverkhovleri
3260 Ø. HALSEN — Telefon 85 310

E. NORBOTTEN A/S
STEINKJER
Telefon sentralbord (077) 61 170

MOBIL-STASJONEN
Inneh.: Per Johansen
Bensin - Olje - Smøring - Service - Kioskvarer
Tlf. 14 411 - Borge - Fredrikstad

HELMUTH JENSEN
Herrefrisørsalong
Glemmengt. 1 - Tlf. 13 707 - Fredrikstad

BARDA HOBBY A/S
Alt i Hobby og Leketøy
1600 FREDRIKSTAD — Telefon 16 340

NORSK INDUSTRIGRAVERING
Inneh.: T. D. Dahlstrøm
Prestevn. 5 - Tlf. 12 728 - Fredrikstad

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

OLAF SKRETTING
Bakeri — Konditori
Sandnes — Telefon 64 529

OSCAR VISTE & CO.
5700 VOSS — Telefon 11 054
KOBBER- og BLIKKENSLAGER
Nybygg og Reparasjoner

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meierlemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 86 503, 90 385

PUCK & FALKVIK A/S
Spesialforretning i Skinn og Lærvarer
Ålesund - Tlf. 22 957

EINAR DANIELSEN A/S
Gullsmed
Keiser Wilhelmsgt. 25
Ålesund — Telefon 21 985

RYGG MASKIN A/S
Autorisert Entreprenørfirma
Randaberg - Stavanger
Telefoner: 40 660 - 41 811

OSVALD AARSHEIM
Mek. Verksted
Forus - Stavanger — Telefon 78 275

JONAS H. MELING
Landbruksprodukter
Brattebergsgt. 25 - Stavanger
Sentralbord 32 074

MØBELBRYGGA A/S
Alt i Møbler og Utstyr
Kristiansund N. - Telefon 78 097

ERLING HALVORSEN
Entreprenørforretning
Avd. Bergsgt. 22 - Stavanger - Tlf 28 749

PARK KONFEKSJON
Sol. Jørgensen
Tlf. 74 764 - Privat 78 376
Skolegata 16 — 6500 Kristiansund

TRANBERG A/S
4000 Stavanger — Sentralbord 29 086
Skipselektrisk materiell

GUNNAR T. THINGVOLD
Langvn. 6 - Kristiansund N. - Tlf. 74 771
Kolonialforretning

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
Torggt. 10, Oslo 1
Returadresse: AUG. HANSSENS FORLAG
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

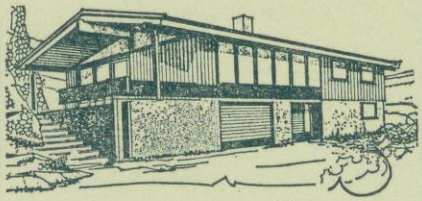
Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

Mange bauger fører til Fredrikstad
Linjeagenturer — Skipsmeglere
MØRCKS EFTERFØLGERE A/S
Fortolling — Spedisjon
Postboks 3 — 1601 Fredrikstad
Tlf. 15 800 - Telegr.adr.: «Just»

JOH. A. HVEDING
Hauggt. 1 — Kristiansund N.
- JERNVARER
- MALERVARER
- GLASS
- STENTØY
- KJØKKENUTSTYR
- RØRHANDEL

AASMUND SOLLID
Tømmermester og Entreprenørforretning
Administrasjon — 9250 Bardu
Postboks 220 — Telefon 168
Avd. Ofoten—Ankenesstrand, Teknisk avd.
Telefon Narvik 56 296
Avd. Tromsø, Fergevn. 4, telefon 98 381
Bankforbindelse:
Bardu Sparebank
Narvik Handelsbank A/S
Postgiro 8 54 54

TORJUS TORJUSSEN A/S
Aut. Byggmester- og
Entreprenørforretning
Telefoner (045) *32 070
Lønvoldsgt. 28 - 4000 Stavanger

Arkitekttegnet typehus i alle størrelser

Grafia Boktrykkeri, Oslo